

PEDAGOGY AND EDUCATION

Деякі проблеми цифрового батьківства

Канішевська Любов Вікторівна¹

¹ доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з науково-експериментальної роботи;
Інститут проблем виховання НАПН України; Україна

Анотація. У статті порушується проблема цифрового батьківства. Схарактеризовано бар'єри, що заважають батькам активно взаємодіяти в цифровому просторі; види онлайн-посередницької діяльності.

Ключові слова: цифрове батьківство, дитина, цифровий простір, онлайн-посередницька діяльність; бар'єри, що заважають батькам активно взаємодіяти в цифровому просторі.

Залучення цифрових технологій у практики виховання, використання цифрових пристроїв у взаємодії батьків і дітей; перенесення навичок батьківства у світ інтернету отримало назву «цифрове батьківство».

Особливої актуальності набуває проблема цифрового батьківства в умовах воєнного стану, оскільки особливістю російсько-української війни є її висока медійність і пролонгація в цифровому просторі, інформаційна пропаганда, спрямована на викривлення об'єктивних даних чи заперечення воєнних злочинів [1, с. 40].

Педагогічний аспект проблеми цифрового батьківства відображено в дослідженнях сучасних українських вчених (І. Бех, В. Кремень, С. Сисоева [7], К. Журба [1], Л. Канішевська [3;4;5], В. Шахрай [8] тощо).

Цифровізація всіх сфер життя ускладнює взаємини батьків і дітей. У цифрову епоху з'являється багато нових каналів інформації (насамперед, інтернет), що успішно конкурують з авторитетом сім'ї і вимагають пошуку способів і засобів оптимізації сімейного виховання, переборення батьками застарілого у вихованні дітей принципу «рівності – нерівності», тобто відкладання авторитарних методів виховання і більш швидкий перехід до демократичних. Серед бар'єрів, що заважають батькам активно взаємодіяти в цифровому просторі:

1. Цифровий розрив, що психологічно виявляється не стільки у відставанні батьків від дітей, скільки у відсутності

PEDAGOGY AND EDUCATION

випередження цифрової компетентності. Це дозволяє батькам виступати в ролі експертів, які передають досвід.

2. Ювеноія – страх за підростаюче покоління (схильність до обмежень, а не до реального вирішення проблем).

3. Тропофобія – страх змін, який особливо підсилюється, коли стрімкі технологічні зміни призводять до соціальних та психологічних змін.

4. Неофобія – страх усього нового, боязнь невідомості.

5. Технофобія – страх чи тривога, які пов'язані з використанням технологій [10].

Одвічний конфлікт «батьків і дітей» у наш час посилюється, тому що інтернет дає багато відповідей на запитання юної особистості, а отже, знижується авторитет батьків в очах дитини і одночасно із цим збільшується технологічна дистанція між ними. Тож батькам слід насамперед зосереджувати зусилля на підвищення батьківського авторитету, який має полягати як у цифровій грамотності, так і здатності батька і матері налагоджувати тісний психологічний клімат та інтереси, поважаючи гідність, незалежність, самовираження. Важливою є потреба в розвитку цифрової компетентності батьків як складника їхньої педагогічної культури, що передбачає не тільки належний технічний рівень користування батьками комп'ютерною технікою, інтернетом, а й відповідні їхні знання про інформаційно-комунікаційні технології й використання освітніх платформ, налагодження партнерської взаємодії із закладами освіти щодо вдосконалення власних цифрових знань і вмінь та узгодження дій з педагогами у вихованні дітей [3, с. 153].

Безпечна поведінка дітей і молоді в цифровому просторі, оволодіння ними цифровою компетентністю значною мірою залежить від здатності батьків бачити можливості та ризики цифровізації здійснювати активну взаємодію з дітьми для забезпечення їхньої безпеки в цифровому просторі та розвитку їхніх здібностей, для підвищення інтелектуальних можливостей, сприяння позитивній соціалізації дітей [9, с. 71-73].

В умовах постійно зростаючої цифровізації батьки мають бути важливим посередниками у взаємодії власної дитини із суб'єктами і об'єктами цифрового простору. Онлайн-посередництво – практика батьків або інших значущих дорослих, спрямована на те, щоб максимізувати можливості та мінімізувати ризики й шкоду під час використання інтернету [8, с. 67].

В онлайн-посередницькій діяльності батьків можна виділити

PEDAGOGY AND EDUCATION

два основні напрями:

1. Активне посередництво – спільна робота батьків і дітей у мережі й пояснення того, що є добрим, а що є небезпечним, бесіди з дітьми про можливості використання інтернету.

2. Обмежене посередництво – установа для дітей правил використання інтернету (обмеження доступу, тривалості, виконання певних дій); використання технологічних засобів спостереження за тим, як діти використовують інтернет (наприклад, програма батьківського контролю) [3, с. 152].

Ефективність виховання дітей та молоді в цифровому освітньому просторі значною мірою залежить від партнерської взаємодії батьків і педагогів, яка виступає як взаємоузгоджена і відповідальна діяльність, в основу якої покладаються діалог, рівні права, добровільна участь, взаємна зацікавленість сторін. Цифровими формами організації партнерської взаємодії батьків і педагогів є: інформація для батьків на сайті школи, класу з можливістю її електронного обговорення, створення груп батьків і педагогів у соціальних мережах, розроблення творчих проєктів на основі інформаційно-комунікаційних технологій із залученням дітей, батьків, інших зацікавлених осіб, електронні класні журнали, проведення різноманітних заходів і зустрічей у форматах онлайн [7, с. 25].

Уважаємо, що цифрове батьківство має бути потужним засобом соціокультурного зростання юної особистості, що спрямовує дітей на досягнення ними повноти і безпеки життя [2, с. 52].

З метою підвищення ефективності цифрового батьківства необхідно:

1. Виявляти особливу зацікавленість до віртуального життя вашої дитини: вивчити її онлайн-звички (які сайти вона відвідує, у які віртуальні ігри грає, які квестові завдання виконує, з ким дружить онлайн).

2. Використовувати цифрові технології як допомогу, а не просту розвагу, щоб розвивати зацікавлення дитини, надихати на здійснення своїх задумів і мрій [6, с. 45].

3. Пояснювати дітям правила конфіденційності в цифровому просторі, оскільки особистою інформацією можуть скористатися зловмисники.

4. Спробувати пояснити дитині, що надмірне захоплення цифровими технологіями може призвести до значного погіршення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я.

5. Пояснювати дітям про інтернет-ризиками (маніпуляційні

PEDAGOGY AND EDUCATION

технології, інтернет-залежність, доступ до небезпечного контенту (порнографія, екстремізм), пропаганда наркотиків, схильність до суїцидальної поведінки, кібербулінг/тролінг, утягування в ігри на гроші, секстинг, онлайн-грумінг, розбещення, затягування в кримінальні тенета і проституцію).

6. Підвищувати власну загальну та педагогічну культуру, оволодівати цифровою компетентністю, працювати над зростанням батьківського авторитету.

7. Приділяти більшу увагу вихованню дитини, спілкуватися з нею; стати прикладом для наслідування [1, с. 45-46].

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми цифрового батьківства. Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на висвітлення проблеми партнерської взаємодії батьків і вихователів щодо попередження негативних впливів цифрового середовища на дітей та молодь.

References:

- [1] Виховання дітей та молоді у цифровому просторі: посібник / [Журба К. О., Канішевська Л. В., Малиношевський Р. В., Харченко Н. В., Федоренко С. В.]. Київ, 2022. 124 с.
- [2] Життя підлітка як цінність: поради вчителям і батькам: методичні рекомендації / В. М. Шахрай (ред.), Т. Ф. Алексеєнко, Л. В. Гончар, Л. В. Канішевська, О. В. Роговець. Київ, 2019. 110 с.
- [3] Канішевська Л., Шахрай В. Особливості виховання в школі і сім'ї в умовах цифровізації. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №4(9). С. 144-155. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-144-155](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-144-155)
- [4] Канішевська Л. В. Науково-практична реалізація цифровізації виховного процесу в сучасних умовах. Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи» 18-19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022., Вип. 4(2). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4224>
- [5] Канішевська Л. В. Концептуалізація проблеми підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів до самостійного життя. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*, 2015. Вип. 220. С. 47-55.
- [6] Клан. Клік-Клац. Виховання дітей у цифрову еру / український переклад Христя Слободян. Media Literacy Council, 2014. 54 с.
- [7] Кремень В. Г., Сисоева С. О., Бех І. Д., Вознесенська О. Л., Гавриш, Н. В., Гончар Л. В., Журба К. О., Ільїн В. В., Канішевська Л. В., Кириченко В. І., Комаровська О. А., Корнієнко А. В., Куниця Т. Ю., Курбатов С. В., Литовченко О. В., Малиношевський Р. В., Мачуський В. В., Найдьонова Л. А., Рейпольська О. Д., Толочко С. В., Федорченко Т. Є., Харченко Н. В., Чаплінська Ю. С., Шахрай В. М. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2022, Вип. 4. № 2, С. 1-30. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>

PEDAGOGY AND EDUCATION

- [8] Шахрай В. М. Сімейне виховання в умовах цифровізації. *Актуальні дослідження в соціальній сфері: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2021 р.)* / гол. Ред. В.В. Корнєшук. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2021. С. 71–73.
- [9] Rungta A. What Is Technophobia and How to Overcome It? URL: <https://www.indusnet.co.in/what-is-technophobia-and-how-to-overcome-it/>.
- [10] Young K. S. Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychology and Behavior*. 1998, V. 1., P. 237–244.